

DOĞUM VE ÇOCUKLA İLGİLİ GELENEKLER

- Doğum; insan hayatının üç önemli safhasından ilkidir. **Doğum-evlenme-ölüm...** Bu önemli üç safha etrafında birçok gelenek görenek, adet, töre ve tören oluşturulmuştur.
- Evlenen çiftlerin evliliklerinin en geç 1. ya da 2. yıllarında çocukları olması beklentisi vardır. Bu süre içerisinde çocuk olmayınca, özellikle geleneksel kültürde halk hekimliği ilaçlarına dayalı çeşitli çarelere başvurulduğu, ziyaretlere, köy ebelerine gidildiği görülür. Bu uygulamaların yanı sıra doktora başvurular da artmıştır. Hamile kadına yörede "İki canlı, hamile, yerikli" adları verilir. Hamilelik süresi içerisinde doğacak çocuğun kız mı, oğlan mı olacağını hamilenin yediği yiyecekler, baktığı, dokunduğu vb. ile ilgili olarak birçok uygulama ve inanışlar mevcuttur.
- **Hamile kadın elma yerse kızı, çok tatlı yerse oğlu olur.** Rüyasında boynuna altın takılmışsa kızı, el bileğine altın takılmışsa oğlu olurmuş. Hamilelik döneminde baykuşa, yılan, çirkinlere bakamamaya dikkat edilir. Çünkü, bakıldığında çocuğun bunlara benzemesi inancı hakimdir. Bu dönemde güzel şeylere bakılmaya dikkat edilir. Kırdan toplanan çiğdem destesi bir metre kadar yüksekten atılır, eğer top yere düşerse oğlan, dağılırsa kız olacağı inancı mevcuttur. Kadının aşerme döneminde canının çektiği yiyecekleri temin etmek için ailesi büyük çaba sarf eder. Doğum yaklaştıkça, çocuk için hazırlıklar da yoğunlaşır. Evde beşik donatma, bebek için yorgan, yastık, yatak, giysiler ve bezler hazırlanır. Doğumu yaptıran kadına "**ebe**" denilir. Çocuğun göbeği kesildikten sonra ya bir cami duvarı dibine, ya da ayak değmeyecek bir yere dua okunarak gömülür.
- **Yeni doğan çocuk tuzlanır.** Bu işlem çocuğun pişmemesi, terlememi ve çiğ kalmasını önler. Yeni doğan çocuk önceleri "**öllük**" denilen kırmızimsı bir toprak ile belenir. Bu pratik günümüzde ortadan kalkmıştır. Yeni doğum yapmış kadına

yörede "loğusa", ya da "Diğasken" adı verilir. Loğusa kadına ilk önce undan hazırlanan ve içerisinde pekmez katılarak yapılan kuymak yedirilir. Bu, özel gün yemeği sayılır.

- **Doğum yapan kadınla çocuğu, inanışa göre kırk gün dış zararlardan ve tehlikelerden korunur.** Kırk gün boyunca yattıkları odanın ışığı söndürülmez. Yastıklarının baş tarafına Kur'an-ı Kerim konulur. İki kırklı kadın birbiriyle karşılaştıklarında iğne değiştirirler ki, kırkları birbirini basmasın. Evde değirmenden un, bulgur Sünnetten bir görünüm getirildiğinde çocukla kadın birkaç adım dışarı çıkarılır. Yine yakın bir evden cenaze çıkmışsa, kırkı çıkmamış loğusayla çocuğu cenaze oradan götürülürken dışarı çıkarılır. Bu âdetler kırk basmaması için yapılır.
- Yine kırk basmaması için "**kırklama**" yapılır. Çocuğun yıkanacağı suya yirmi ve kırkinci günde kırk kaşık şu, ya da kırk tane arpa sayılarak atılır. Çocuğun başı üzerinde bir kalburdan su dökülür. Böylece kırk çıkarılır. Kırk çıktıktan sonra çocuk ve anneye zarar verecek etkenler de ortadan kalkmış olur.
- Lohusalık döneminde geleneksel kültür içerisinde anne ve çocuğa zararı dokunacağına inanılan "**Alkarısı**" adını verdikleri saç başı dağınık, dişleri iri, parmakları çok uzun çirkin bir yaratığın olduğundan da söz edilir. Buna karşın geçmişte annenin ve çocuğun yatağının çevresine kıl ip bırakıldığı, yastığına iğne takıldığı görülmüştür. Böylece alkarısı denilen mahlûkun zarar veremeyeceği inanışı yayginken, günümüzdeki bu tür uygulamalar kalkmış olup, yatılan yerin başucuna Kur'an-ı Kerim konulmaktadır.
- Yeni doğum yapmış lohusayı ve çocuğunu görmeye gitme âdeti vardır. Bu gidişle birlikte giyim eşyası vb. götürülür. Özellikle ilk doğumda kadının annesi tarafından beşik donatılır.
- Çocuğun ilk dişi çıktığında buğday kaynatılarak **hedik** yapılır. Bazen hedik taneleri bir ipliğe dikilerek bebeğin boynuna

takılır. Çağırılan akraba ve komşulara "Diş Hediği" ikram edilir. Çocukluk çağı içerisinde birçok geleneklere dayanan uygulamaların varlığı da dikkati çeker. Doğup yaşamayan çocuklara "Tıpkı" oldu derler ve tıpkı çeşmesi denilen suda yıkarlar. Hekimhan'ın Güzelyurt beldesindeki Tıpkı/Tıпка çeşmesine bu gaye ile gidilir. Konuyla ilgili olarak bir kişi yılanın veya yengecin ağzında bir böcek görürse çocuğu doğup yaşamayanın adını seslice söylediğinde yılan veya yengeç ağzındakini bıraktığında Tıpkı'nın geçeceğine inanılır.

- Çocuk yürümede geç kalmışsa, iki ayak bileğine ip bağlanır, hızla biri gelerek ayağındaki bu ipi keserek kaçır buna "**Duşak Kesme**" denilir. Geç konuşan, konuşma güçlüğü olan çocuklar için ziyaretlere gidildiği görülür.
- Uyumayan, korkan çocuklara "**okutulur**"; çocuğa korkularının geçmesi için geleneksel bazı pratikler uygulanır. Nazar değmemesi için kulak memesinin ardına kara çalınır. Omuz başına ya da giysisinin iç tarafına nazarlık takılır. Bebeklik çağındaki sancılara, kulak ağrılarına ve rahatsızlıklara yönelik uygulamalar günümüzde az da olsa devam etmektedir. Şehirleşmenin hızlandığı yörelerde doktora başvurular artmıştır.

SÜNNET VE KİRVELİK GELENEKLERİ

- Kirvelik: Yerleşik ve kurumlaşmış bu özelliğiyle, çocuğun sünneti ile birlikte ve hatta kirveliliğin kurulmasıyla da daha önceden doğarak pekiştirilmiş yakın dostluklar, ilişkiler bütünü oluşturur. Yörede erkek çocuğu sünnette tutan kirve, çocuğun manevi babası sayılır. Bu kişiye **kirve**, **kivre** gibi isimler verilir.
- Kirveliklerin kurulmasında, seçim ve teklifin geleneksel bir yeri vardır. Kirve, çocuğun babasının sevdiği bir dostu, arkadaşı olabilir. Bu teklif geleneğe göre reddedilmez. Kirvelik "Peygamber Dostluğudur" derler. Onun için kirve olmaya karar verenler, kendilerini artık birbirleriyle akraba sayarlar. Çocuklar ise birbirleriyle kardeş sayılır. Bazı yöreler de ise çocuk, kirvenin kızıyla

evlenemez. Bu âdetin temelinde çocuğun kanının kirvenin kucağına düşmesi yatar.

- **Sünnet:** Bebeklik çağı ile 11-12 yaşlarına kadar olan dönemde gerçekleştirilir. Düğüne davet ya okuyucu vasıtasıyla, ya da davetiye gönderilerek yapılır. Sünnet düğünleri çalgılı veya çalgısız yapılır. Mevlüd okutulur. Düğüne davet edilenlere yemek verilmesi âdeti yaygındır.
- **Sünnet olacak çocuğun giysisi kirve tarafından alınır.** Kirve çocuğa altın, saat vb. gibi armağanlar getirir. Çocuğun babası tarafından kirveye halı, elbise vb. gibi armağan verilir. Çocuk otomobille ya da atla gezdirilir. Sünneti, sünnetçi veya sağlık memuru yapar. Son yıllarda doktora yaptırılan sünnetlerde artış görülmektedir. Çocuk sünnet edilirken acıyı fazla duymasın diye ağzına lokum verilir. Bazen de çocuk, eline aldığı bir çiğ yumurtayı şaka olsun diye sünnetçinin kafasına atar. Sünnetten sonra çocuğu ziyarete gelirler, çeşitli armağanlar verirler. Sünnetle birlikte iki kirve ailesi arasındaki dostluk ilişkileri daha da pekiştirilmiş olur. Artık sünnet olan çocuk, geleneğe göre erkeklige ilk adımı atmış sayılır.

EVLENME ADET VE GELENEKLERİ

- Evlenme, hayatın üç önemli safhalarından biridir. Bu dönemlerde doğum, evlenme ve ölüm etrafında birçok gelenek, görenek, âdet, töre ve tören oluşturulmuştur. Evlenmeler genellikle görücü usûlünün yanı sıra karşılıklı anlaşmaya dayalı olarak gerçekleşmektedir. Bunların dışında "**Kaçmak**" yoluyla evlenmeler az da olsa olmaktadır.
- Görücü usûlünde isteklerin aileye duyurulması ilk basamağı oluşturur. Gençler, evlenme isteklerini direkt olarak babaya açamazlar. İstekler, ya anne vasıtasıyla, ya da başka vasıtalarla duyurulur.
- **Evlenme yaşı, erkeklerde 18 yaş civarında başlar.** Bu yaş genellikle ailenin ekonomik durumu, bazı erken evlendirmeyi gerektiren şartlarda ön plana çıkar. Ortalama evlenme

yaşı ise askerlik sonrası başlar. Kızlarda ise önceleri 15-16 yaşlarında evlenme yayginken, bu yaş sınırı 18-19 yaşa çıkmıştır.

- Gençler, evlenme isteklerini duyururken gelenek gereği bazı davranışlarda bulunurlar. **Eve geç gelme, bıyık bırakma, huysuz davranışlar gösterme, hastalık bahanesiyle işe-güce gitmeme, pişirilen yemeği beğenmeme** gibi davranışların yanı sıra ev eşyası almak, giyimine özen göstermek gibi hareketler sergiler. Genç kızlarda ise bu gibi davranışlara pek rastlanmaz. Davranışları aşıkara değil, imalıdır. Hiç olmadık zamanlarda yakınmalar, serzenişler görülür. Evlenme geleneği içerisinde aile tarafından gencin evlendirilmesine kesin karar verilmişse, **"Görücü Gezme"** ya da bir diğer söylenişle **"Kız Bakma"** başlar. Evlendirilecek gencin ailesi çocukları için temiz süt emmiş, kendilerine lâıyk bir kız bulmak için düğün, nişan komşu gezmeleri, akraba ve tanıdıklarının tavsiyeleri vb. vesilelerle kız beğenirler.
- **"Kız bakmaya"** gitmeden önce tanıdıklar vasıtasıyla el altından kız tarafına haber gönderilir. Kız evine gidildikten sonra, genç kız el öper ve misafirlere kahve ikram eder. Bu ziyaret sırasında kız yakından incelenir. Kızın bir sakatlığı var mı, hamarat mı öğrenilmeye çalışılır. Kızın niyeti yoksa görüclere asık suratlı davranır.
- Ayakkabılarını dağınık bırakır ve yanlarında pek durmaz. Bu görücü gezmelerinde, kız beğenilmişse durum aile içerisinde tekrar görüşülür, danışılır. Kızı istemeye karar verilir. Kız evine haber gönderilir. Aile kızı vermeye niyetli ise, **"Kız evi naz evi"** deyiminden hareketle kendilerini naza çekerler. Hele bir danışalım-görüşelim hayırlı ise olur, derler, Neticede kız evine gidiş-gelişler birkaç sefer tekrarlanır. Gün kararlaştırılır. Daha sonra kızı istemeye giderler. Her iki tarafın yakın akrabaları bu istemede hazır bulunurlar. Kız istenirken, oğlan ve kız babasını temsilen birer kişiye vekâlet verilir.

- Oğlan tarafını temsil eden kişi kızı **"Allah'ın emriyle, Peygamberin kavliyle"** üç kere ister. Üçüncü tekrarın sonunda, kız babası "Allah yazdıysa bize diyecek söz yok, biz de verdik" diyerek cevaplar. Orada bulunan hoca dua okuyarak "Allah hayırlı eylesin" der. Bu törenin Malatya köylerindeki adına kız isteme, söz kesme veya el öpme adı verilir. Kız istenildikten sonra, köylerde görülen bir âdet ise gencin kulağının çekilmesi ve bahşış alınması geleneği vardır.
- Ayrıca, **"Süt hakkı"** adıyla kızın annesine hediye verme adeti vardır. Söz kesildikten sonra ağız tatlılığı için şerbet ezilerek dağıtılır. Ardından **"başlık"** görüşülür. Başlığın, yöredeki adı **"Galin"** dır. Bu gelenek bazı köylerde devam etmektedir. Birçok yerde ise kalkmıştır. Başlık istenen yörelerde babanın isteği orada bulunanların ricasıyla makul bir seviyeye indirilir. Başlık geleneğinin kalktığı yörelerde liste verme geleneği vardır. Bu listeye istenilen ev eşyaları, altın vb. yazılır. Başlık geleneğinin sürdürüldüğü köylerde kaçırma yoluyla yapılan evliliklerde normal durumda alınan başlığın iki katı miktarda "Kan" adı verilen başlık alma geleneği de görülebilmektedir.
- Söz kesmenin ardından belirlenen bir günde nişan takılır. Bu törene bazı köylerde göreye gitme, şerbet içme gibi isimler verilir. Nişanda oğlan tarafı bir heybe hazırlar, bir gözüne şirincelik denilen çerez konulur, diğer gözüne ise kız ailesine gömlek ve kumaş gibi hediyeler konulur. Şirincelik, misafirlere dağıtılır. Kız anasına götürülen hediyeye ise, **"Ana keteni"** denir. Kız, nişanda oğlan tarafının aldığı elbiseleri giyer. Büyük testlerde şerbet ezilerek dağıtılır. Yüzükler kadınlar tarafından takılır. Nişanlılara para ve altın gibi hediyeler verilir. Bundan sonra erkek tarafı nişanlı kızdaki söz ederken **"bizimgelin"** der. Nişanlılık döneminde gençlerin birbirlerini serbestçe görmeleri hoş karşılanmaz. Bu yasaklama şehirleşmenin başladığı yörelerde zayıflamıştır.

- Nişanlılık döneminde kız tarafına dini bayramlarda koç gönderilir. Ayrıca altın, saat, elbiselik gibi hediyeler de götürülür. Bu hediye götürme âdeti erkeğin nişanlısını ziyaretinde de geçerlidir. Nişanlılık dönemi "evli evinde gerektir" düşüncesinden hareketle fazla uzatılmaz.
- **Nişandan sonra gelen tören düğündür.** Düğünler köylerde hasat sonuna rastlar. Şehirlerde ise bahar ve yaz aylarında yapılır. Düğün günü kararlaştırıldıktan sonra kız tarafından da nişanlı kızla beraber 3-4 kişi alınarak şehre düğün pazarlığına gidilir. Geline, eşya, elbise, altın vb. alınır. Bazı köylerde buna "yük" de denilmektedir. Düğünden önce oğlan tarafından aldığı yün ile kız tarafı yatak yapar. Düğün öncesi bir gelenek de "Yolların sağlanması" adı altında kızın amcasına, dayısına ve erkek kardeşine hediye alınarak onların gönüllerini almaktır. Bunlara emmi yolu-dayı yolu denilir. Bu gönül alma işi bir elma götürülerek de para götürülerek de olur.
- Düğüne davet; köylerde **"okuntu"** denilen çağırma şekliyle olur. Okuntu dağıtana bahşiş verilir. Bu adet yerini davetiyelere bırakmıştır. Düğünler önceleri çarşamba ve perşembe günleri yapıldığı gibi Cuma, cumartesi, pazar günleri de yapılmaktadır. Düğünün başladığını belli etmek için oğlan evinin damına Türk bayrağı asılır. Bayrağın asıldığı uzun sopanın ucuna bazı köylerde elma konur. Düğünlerde özellikle köylerde davul-zurna çalgısı bulunur. Düğün sırasında özellikle yörenin seyirlik oyunları oynanır. Şehirde ise davul-zurna yerine orkestra ağırlıktır. Arapgir ilçesinde klarnet, keman cümbüş vb. çalgılar kullanılmaktadır.
- Köylerde; bayraktar, düğün vekili, aşçı, kahveci gibi hizmet grubu misafirlerle ilgilenir. Gelin getirmeye gitmeden önceki gün, kız tarafına "kınacılar" ve "ekmekçiler" gönderilir. Kınada, oyunlar oynanır ve gelin kıza kına yakılır. Kına yakımında tepsi başlar üzerinde dolaşırken Malatya'nın kına havası olan "Yüksek eyvanlarda bülbüller öter" türküsü söylenir. Gelin kızın önce sağ eline kına yakılır, içerisine bir madeni para konularak dolakla

(yazma) sarılır. Sonra diğer eline yakılır. Kınadan bir bölümü oğlan tarafına gönderilir. Kına sırasında "gelin övme" ya da "gelin ağlatma" törenleri yapılır. Bu törenler sırasında çeşitli türküler ve maniler söylenir. Kına gecesinin sabahı oğlan evinde toplanan gelin alayı dağlık yörelerde at ile diğer yörelerde traktör ve otomobil ile gelin almaya giderler. Gelincik adı verilen gelin arabası dikkatle süslenir. Kızın köyüne yaklaştığında gelin alayı durdurularak "sapancalık" denilen bahşiş alınır. Ayrıca kız evinin kapısı kapatılarak bahşiş alınır, sonra açılır.

- Düğünden üç gün sonra kız tarafı oğlan tarafına tatlı gönderir. Bir hafta sonra gelinle kocası kız tarafını ziyaret ederler. Buna "Haftasına gitmek" adı verilir. Kız tarafı ise onbeş gün sonra karşı tarafı ziyaret eder. Önceleri çok yaygın olarak görülen evin büyüklerine karşı "gelinlik etme" âdeti bugün önemini kaybetmiştir. Gelinlik etmek; kaynana, kayınbaba ve diğer aile büyüklerinin yanında sofraya oturmamak, çok sessiz konuşma gibi davranışlardır.

AD VERME GELENEĞİ

- Yeryüzünde ad verme olgusundan yoksun tek topluluk veya toplumu görmek olası değil. Tabiattaki her şeyin bir adı var. Ad verme olgusu insanla doğdu, onunla beraber yaşantısını sürdürdü, tarih boyunca da evrimleşerek basit bir ad verme olgusu durumundan çıktı. Her topluluk ve toplum yapısı ve anlayışına uygun birçok şekilde çok aşamalı ve her aşaması sayısız gelenek, görenek ve uygulamalardan kocaman bir folklor olayına evrildi.
- "Türk ad verme" geleneklerinin kaynağı, Türk dünyasının kurulduğu yer Orta Asya'dır. Anayurttan asırlar boyunca dünyanın dört bucağına, büyük ırmak gibi akıp gelen Türk kültürü, başka kültürlerden etkilenmiş, onlardan da etkilenmişti.

İNSANIN ASLINDA KAÇ İSMİ VAR?**Göbek adı**

Bebeğin göbeğinin kesilmesi sırasında çocuğa verilen ilk isimdir. İnanca göre insan, ahirette göbek adıyla çağırılmış.

Ezan adı

Bebeğin sağ kulağına ezan okunurken verilen isimdir. Ezan adına aynı zamanda kütük, has adı da denir.

İğreti ad

Çocuğun doğumundan üç ay sonra takılan birinci ada denir.

Asıl ad

Çocuk delikanlı olup, yay basıp, ok atacak duruma gelince verilen isimdir. Böylece, çocuğa verilmiş iğreti ismin yerini alır.

Kader adı

İlerde çocuğun talihli bir kimse olması için ona verilen ek isimdir

Takma ad

Bazı kişilere esas adlarının dışında, onların bedensel, sosyal ve kültürel yaşamıyla ilgili verilen isimdir. Aynı ismi taşıyan kardeşler veya kardeş olmayanların birbirinden ayırmak için, isimlerinin başına konulan büyük, küçük, sarı gibi sıfatlardan her biri takma isimdir.

ÇOCUĞA VERİLECEK İSİM NE ZAMAN SEÇİLİR?

- Üç farklı zamanda çocuğun ismi seçilir. Bazı Türkler çocuk doğmadan verilecek ismi seçer. Bursa, Balıkesir, İçel bu bölgelere örnek olur. Tokat, Sivas, Samsun gibi bölgelerde çocuğun adı doğum sırasında seçilir. Konya ve Oğuz Türklerinde çocuğun ismi doğumdan sonra kararlaştırılır.
- Anne ve baba isimde anlaşılmaya varamazlarsa;
 - a) Anlaşılmazlık konusu olan isimler ufak kağıtlara yazılır bir torbaya atılıp seçilir. İlk çekilen isim bebeğin adı olur.
 - b) Kur'an'dan sayfalar bir insan adına rastlanana kadar çevrilir. Bebek sonrasında bu isimle anılır.

ÇOCUĞA NE ZAMAN İSİM VERİLİR?

- Çocuğa belli günlerde isim verilmez. Bazı tutucu aileler kutsal saydıkları pazartesi ve cuma günleri çocuklarına isim verirler. Salı ve cumartesi günleri bebeklere isim takılmaz.
- Çocuğa güneş doğmadan önce, doğumundan 24 saat sonra, birkaç gün sonra, üç gün içinde bir hafta sonra, on gün sonra, on beş gün sonra, üç hafta sonra, kırk gün sonra, kırk gün sonra üç ay sonra, altı ay sonra, bir yıl sonra (Oğuz Türkleri), yıllar sonra (Kırgız Türkleri) ad verilir. Bazı geleneklerde çocuk büyüüp yiğitlik yapmadan adlandırılmaz. Eskişehir halk inancına göre de çocuğa ne kadar geç isim verilirse bebek o kadar öfkeli olur.
- **Türk Medeni Yasası'nın 39. maddesine göre bebek 1 ay içerisinde nüfusa kaydedilmek zorundadır.**
- İslam'da ashabdan 'Enes'e göre çocuğa ad, doğumunun üçüncü günü takılmalıdır. Halbuki 'Beyhaki' ise çocuğa adın doğduğu gün verilmesini söyler.
- Peygamberimiz çocuğuna doğduğu gün İbrahim adını vermişti. Fıkıh kitaplarında da çocukların doğumlarından sonra en geç yedi gün içinde ad verilmesinin gerektiği yazılır.

ÇOCUĞUN İSMİNİ KİM TAKAR?

- Çocuğun ismini babası, büyükbabası, baba tarafı, ananesi, ailede iyi tahsil görmüş biri, ebesi, erkek çocuklarının ki yaşı erkekler, kız çocuklarının ki yaşı kadınlar koyar. Orta Asya Türklerinde çocuğun adını babası, konuklardan en yaşlı erkek, ad verme törenine en erken gelen kimse, Korkut Ata, Ak sakallı ihtiyar verir. Medeni Kanun'un 264. maddesine göre anne ve baba arasında isim anlaşmazlığı çıkarsa anayasanın maddesi uyarınca doğan çocuğa at koyma yetkisi babadadır. İslami kültürün egemen olduğu bölgelerde çocuğun adını hoca, hafız, müezzin ya da abdestli bir kişi koyar.

ÇOCUĞA KİMLERİN ADI VERİLİR?

- Çocuğa ölü büyükbaba ya da büyükannelelerinin; ölü akrabalarının; güzel, bilgin ve güzel sesli kimselerin; saygınlık kazanmış bir kimsenin; ad verme sırasında eve gelen ilk kişinin; peygamberler, peygamber eş ve çocukları, dört halife, tarikat kurucusu ve üyesinin isimleri verilebilir.

ÇOCUĞA NEYİN ADI VERİLİR?

- Çocuğa doğduğu yerin; Çocuğun bindiği atın renginin; düşmanın yenilmesi, kurt baskını ya da güneşin doğuşu gibi olayların; törenlerde ilk adı geçen balta, kılıç gibi nesnelerin; ad verme esnasında ilk görülen eşyanın, doğum sırasında yapılan işlerin; bebeğin doğduğu ay ve günlerin adı verilir.

AD VERME İŞLEMİ NASIL GERÇEKLEŞİR?

- Türk kültürünün değişik bölgelerinde ezan ile isim verme geleneği yaygın. Güneş doğduktan sonra, ailenin en büyük erkeği başı sağda, yüzü kıbleye dönük olan bebeği kucağına alır, yavaş sesle ezan okur. Sonra bebeğin kulağına üç kez adını bağırır.

AD VERME TÖRENLERİ**Düğün Töreni**

- Köy imamı, köyün ileri gelenleri, akrabalar ve komşular törene çağırılır. Akşam yemeği zamanından önce yemekler yenir. Hoca yemek duası yapar, namaz kılınır ve çocuğa isim verilir. Bebeğe isim takıldıktan sonra bir kadın "Çocuğa diş veriniz." der ve misafirler hediyelerini bebeğin beşiğine asar. Erkek çocuklarının törenleri daha gösterişli olur.

Beşik Töreni

- Ad verme töreninin özel bir şeklidir. Beşik daveti de denir. Törene dostlar, komşular, akrabalar hediyeleriyle katılır. Hep beraber yer içilir. Çocuk ailesi bayram gibi temiz kıyafetler giyer. Kur'an ve dua okunmaz.

Adaşlık Töreni

- Adları aynı olan iki insan adaş sayılmazlar. Onlar için özel yemekli tören düzenlenmelidir. Adaşlar ilişkileri yönünden kardeş gibidirler. Birbirlerine karşılıklı

yükümlülükleri vardır. Adaşlar bu yükümlülükleri yerine getirmek zorundalar.

ÇOĞUN İSMİ DEĞİŞTİRİLİR Mİ?

- Rüyada çocuğa yaramadığı görülen isim değiştirilir. Adlarının ağırlığı nedeniyle hastalanan, zayıflayan hatta akıl hastalığına tutulduğuna inanılan çocukların isimleri törenle değiştirilir.

AD DEĞİŞTİRME NASIL YAPILIR?

- Üç lokma pide hamuru hazırlanır. Bunlardan birine değiştirilmek istenen çocuğun adı, ikincisine kız adları, üçüncüsüne erkek adları verilir. Üç hamurdan hangisi önce kabarırsa çocuğa o lokmanın adı verilir.
- Perşembe akşamı evin bahçesine gidilerek üç çiçek seçilir. Çiçeklerin uçları aynı uzunlukta kesilir. Çiçeklerden birine çocuğun, diğer ikisine başa başka adlar takılır. Ertesi cuma sabahı bahçeye gidilir. Çiçeklerden hangisi daha çok uzamışsa çocuğa o isim verilir. Aynı işlem bazı Türk kültürlerinde saz üzerinden yapılır.

ADLARIN TARİHSEL GELİŞİMİ

- Bilindiği gibi İslamiyet öncesinde Asya'da kurulan ilk Türk Devleti Büyük Hun Devleti'ydı. Hun devleti içerisindeki Türk boylarının kişi adlarına ait belgelere bakıldığında isimlerin çoğu Çince'dir. Bunların yanında Tümen, Bahadır, Oğuz, Kutbeg, Kutku, Caner gibi Türkçe isimlere de rastlıyoruz. Türkler için kutsal sayılan gün, ay, yıldız, dağ, gök deniz isimleri de veriliyordu. İslamiyet'in etkisiyle Arapça ve Farsça kelimeler de isimlerde yerini aldı. Mihri, Şah, Mirza, Mihriban, Dilara ...

SÜNNET DÜĞÜNÜ VE SÜNNET GELENEĞİ

- Sünnet;** Erkek çocukların buluş çağına girmeden sünnet edilmeleri İslam ülkelerinde dinsel bir gerektir. Anadolu'da çocuğun 3-5 gibi tek yaşlarda sünnet edilmesine özen gösterilir. Maddi durumu yerinde olanlar kendi çocukları ile birlikte fakir çocukları da sünnet ettirirler ve hepsine birden sünnet kıyafetleri alıp sünnet düğünü yaptırırlardı. Sünnet düğünü sünnetten bir kaç gün önce

başlar, çocuk sünnet kıyafetleri giyip arkadaşlarıyla birlikte araba, fayton ya da ata bindirilip gezdirilir.

- Sünnet kıyafetleri için iki önemli aksesuar, başa giyilen takkesi ve çapraz olarak elbisenin önüne takılan "Maşallah" yazılı kumaş şerittir. Sünnet düğünü olacak çocuk bir hafta önce akraba ve eş dosta götürülerek el öptürülür ve sünnet davetiyesi bırakılır. Sünnet davetiyesi özenle seçilir. İstanbul'da çocuğun sünnet düğünü öncesi Eyüp Sultan'a götürülmesi, ailenin durumu uygunsa kurban kesilmesi bugün de rastlanan bir gelenektir. Anadolu'nun hemen her yöresinde sünnet "ilk mürüvvet olarak kabul edildiğinden ailenin durumuna göre küçük bir tören ya da düğün yapılır. Sünnetin olacağı gün akraba ve yakınlar davet edilir, sağdıç ya da çocuğun yakınlarından biri çocuğu tutar "oldu da bitti maşallah sözleri, çalgılar ve çocuğun ilgisini dağıtmak için yapılan gürültüler eşliğinde sünnet gerçekleştirilir. Bu sırada çocuğun ağzına lokum verilir; yatağına yatırdıktan sonra kukla, hokkabaz, karagöz gösterileri başlar, çalgılar çalınır.
- Sünnet çocuğuna düğüne katılanlar çeşitli armağanlar verir ya da yastığının altına para koyarlar. Sünnet'ten bir kaç gün sonra mevlüt okutmak da yaygın geleneklerdendir. Eskiden sünneti daha çok hocalar yaparlardı, ilkin kuran okunur, daha sonra çocuk sünnet edilirdi. Hocaya armağan olarak bir kalıp sabun, havlu, bir kutu şeker ve para verilirdi. İlk çocuğa, daha sonra konuklara gulsuyu kokulu şerbetler ikram edilirdi. Saraylarda yapılan sünnet düğünü çok gösterişli olurdu. Bunların en büyükleri 3. Murat ve 3. Ahmet döneminde yapıldı.
- **Anadolu'nun bazı yörelerinde ise sağdıçlık yerine çok eski bir Türk geleneği olan kirvelik vardır.** Sünnet çağında çocuğu olan bir baba, tanıdığı ve güvendiği bir kişiye kirvelik teklif eder ya da kirvelik önerisi babanın bir dostu tarafından kendiliğinden yapılır. Kendisine kirvelik teklif edilen kişi bu teklifi mutlaka kabul etmek zorundadır, teklifi kabul ettiğinin göstergesi olarak çocuğa

çeşitli hediyeler verir. Çocuk sünnet olacağı zaman her türlü ihtiyacını ve sünnet düğünü masraflarını kirve karşılar, sünnetçinin önünde de çocuğu kirve tutar. Anadolu'nun bazı yörelerinde sünnet sırasında damlayan kanın çocukla kirvesi arasında bir kan bağı oluşturduğu görüşü yaygındır. Bu nedenle kirvenin çocukları ile sünnet edilen çocuk ve kardeşleri evlenemezler. Bu tür evlenmeler yakın akraba evliliği gibi değerlendirilir.

- **Bugün sünnet düğünü özellikle büyük kentlerde değişik bir nitelik kazanmıştır.** Salon tutup düğün yapanlar yanında sade törenleri tercih edenler de vardır. Doğumdan bir süre sonra sünnet ettirme de oldukça yaygındır. Giderek sünnetçi yerine hastanede doktorlara yaptırılan sünnetler yaygınlık kazanmaktadır. Elbette ki temizlik ve sağlık açısından doğru olan da budur. Bazı doktorlarımız da toplu sünnetlerden kaçınılmasını söylemektedirler. Hatta bazı doktorlar toplu sünnet yerine toplu katliam deyimini kullanmaktadırlar.
- **Sünnet yatağı:** Sünnet yatağının bulunduğu oda, gelin odası gibi süslenir, eğer sünnet evinde yoksa eş dosttan geleneksel örtüler, yaşmaklar, kilimler bulunur, yatağa süslü örtüler serilir ve çocuğun başucuna muhafaza içinde bir kuran asılır. Odaya gül suyu serpmeye ve nazara karşı dört bir yanını hocaya okutma da yaygın uygulamalardandır.

Askere Uğurlama ve Karşılama Törenleri

- Türk halkı askerliği kutsal bir görev sayar. Askerlik çağına gelmiş delikanlının askere yolcu edilmesi, askerlik dönüşü karşılanması bir gelenektir. Askerlik, delikanlının askere gideceğinin belli olmasından, askere uğurlanmasından, şiirlere konu olmasından, ardından ağıt yakılmasından, gönderdiği mektuplara, karşılanmasına kadar geleneği olan bir geçiş dönemidir. Her törende olduğu gibi askerliğin etrafında da bir âdetler, inanmalar, pratikler zinciri oluşmuştur.

- **Türkiye’de askerliğini yapmamış insan yarım insan sayılır.** Askerlik bir eğitim yuvası olarak görülür, insan hayatının bir dönüm noktası olarak kabul edilir. Bu nedenle askere gönderme, karşılama asker mektupları köylerde önemlidir; gururlanılır, ağlanır, duygulanılır.
- Köyde gençleri askere uğurlamak önemli bir olaydır. Askere gidecek olan delikanlı askere gitmeden on, onbeş gün önce bütün işlerden el çektilir. Delikanlı bu süre dinlenir gezer, eğlenir. Tüm tertipler son günlerinde birbirlerini evlerine davet ederek birbirlerine ziyafet çekerler. Davetlilere çerez ikram edilir, çalılıp oynanır. Ailesinin maddi durumu iyi olanlar ise davar kesip mevlit okuturlar. Askere gidecek olan delikanlı askere gitmeden önce bütün akrabalarını ve yakın dostlarını ziyarete gider. Ziyarete çıkmasa bile akraba ve yakın dostlar, genci yemeğe davet ederler. Bu yemeği veda yemeği şeklinde düzenlerler. Ziyaret ettiği akrabalar askere uğurlama sırasında belli bir miktar para verirler. Bu paranın miktarı önemli değildir, önemli olan verilmesidir. Bu bir gelenektir. Delikanlının askere gideceği yerin belli olacağı gün köydeki bütün gençler toplanarak giderler. Askere gidecek genci yalnız bırakmazlar.
- **Asker adayı yola çıkmadan bir veya iki gün önce davetlilerle birlikte türbe ziyaretine gidilir.** Bu ziyaretlere asker adayının götürülüş amacı, askerden sağ salim gelmesi için yardım dilemektir. Delikanlı kurban adar. Bazı aileler kına törenini yönetecek kına bayraktarını çağırır, bayraktar kına yakılırken kına ve asker duası okur.
- Askere gidecek gencin ailesinin durumu uygunsa mevlit okutur. Mevlit gencin askerliğini kazasız belasız bitirmesi için okutulur. Mevlit sırasında da bu niyetle dualar edilir. Âdete göre bir kurban kesilir. Kesilen kurbandan yemekler yapılır ve gelen misafirlere ikram edilir. Misafirlerle askere gidecek genç ilgilenir. Askere gidecek gencin askere gitmesine bir kaç gün kala sağ serçe parmağına kına yakılır. Halk kültüründe kına

yakılması yaygındır. İnanişâ göre koçlara yakılan kına, Allah'a kurban etmek için; kızların saçlarına gelinin ellerine yakılan kına, kocasına kurban etmek için; askere gidecek gencin eline yakılan kına, vatana kurban etmek içindir. Kınada davul zurna ile akraba, yakın dostlar ve köyün gençleri eğlenirler. Kınaya gelenler askere gidecek gence hediyeler getirirler. Kınadan sonra askere gidecek genç ve arkadaşları köyde erkeklerin toplu halde bulunduğu yerlere giderek herkesle tek tek vedalaşıp, helallik ister.

- Askere gideceği gün davul zurna getirtilir, Askere gidecek delikanlının arkadaşları evin önünde oynarlar. Evden ayrılırken üç el ateş edilir. Genci şehre götürecek araba gelin arabası gibi süslenir. Oğlanın koluna kırmızı kurdele bağlanır. Genci genellikle akşam gönderirler, otogarda herkes toplanır. Genç ailesi, yakın akrabaları, dostları ve köyün gençleri tarafından davul zurna eşliğinde uğurlanır. Gençler toplu halde halay çekerek genci oynatırlar. Vedalaşılırken gencin cebine para veya mendil konur. Delikanlının uzun süre ailesinden uzak kalacağı için her isteği yerine getirilir. Otobüse binmeden önce herkesle vedalaşır. Annesiyle vedalaşırken annesi oğluna simitten bir parça ısırttırır, simidi saklar. Simit evde bir odaya asılarak delikanlı askerden gelene kadar saklanır. Kismetinin onu geri getireceğine inanılır.
- Genç askerden döndüğünde simit suda ıslatılarak kuşlar yesin diye atılır. Delikanlı eğer sözlüyse, sözlüsü ona bir mendil hediye eder. Bu dantelli mendili genç kız eliyle işler. Delikanlı bu mendili askerde kesinlikle kullanmaz, askerden geldikten sonra da saklar; bu gelenektir. Askere gidecek gencin durumu iyi değilse köyde para toplanarak gence asker harçlığı verilir.
- **Askere giden genç adaklıysa iki koç alınır;** koçlardan biri mahallede diğeriye askere gideceği kışanın önünde kesilir. Etler fakirlere ve askerlere verilir. Bazı köylerde asker annesi saçlarına beyaz güller bezeyerek davul zurna ve zılgıtlarla yalınayak kışla önüne kadar gelerek oğluya helalleşir.

Köylerde eskiden köyün muhtarı askerlik şubesine giderek köyden askere gideceklerin listesini alır, köyde ilan ederdi. Delikanlılar da toplu halde bütün köyü gezerek vedalaşp helallik alırlardı; herkes asker adaylarına hediye verirdi.

- **Asker dönüşü için kurban adanmışsa kurban kesilir.** Kurban eti ya eve sokulmadan fakirlere dağıtılır ya da akraba ve komşular çağırılarak yemek verilir. Son yıllarda askere gönderme ve asker karşılama törenleri daha da canlı bir biçimde yapılmaya başlanmıştır.

ÖLÜMLE İLGİLİ ADETLER

- İnsanoğlu doğar, yaşar ve ölür. Bu dönem içerisinde birçok inanç, âdet ve pratiklerin gelişmiş olduğunu görürüz.
- Ölümle ilgili inanç ve uygulamalar ölüm öncesi, ölüm sırası ve ölüm sonrası olmak üzere üç bölümde incelenebilir.

Ölüm Öncesi:

- Yöredeki halkın inanışlarına göre ölümün habercisi olarak adlandırılan hayvanlarla ilgili düşünceler bulunmaktadır. Bunlar; köpeğin gereksiz yere uzun uzun uluması, evin damına baykuşun kaçıp ötmesi. Bu gibi durumlar bir kara haberin geleceğine ve ölü olacağına yorumlanır. Ölümüne yorumlanabilecek rüyalar da vardır:
- Önceden ölen bir yakınının kendisini de yanma çağırması, rüyasında evin orta direğinin yıkılması, evin bir yanının yıkılarak göçmesi, gibi rüyalar ölümüne yorumlanır. Hastanın öleceği düşüncesi şu belirtilerle anlaşılır: Gözleri kayar ve soğur, burnu çöker, nefes alıp vermede hırıltı olur, daha önceden ölen bir kimsenin kendisini çağırdığını söyler, gurbette olan çocukları varsa onları sayıklar, su ister, yanındakilerden helallik alır, ağzına köpük yığılır.

Ölüm Sırası:

- Bir kişinin öldüğü, vücudunun hareketsiz ve kaskatı kesilmesinden, göğüs kafesinin inip

kalkmasından, bakışlarından ve vücudunun soğumasından anlaşılır. Ayrıca, şu pratiklere de başvurulur, Ağzına ayna tutulur, Aynada buharlaşma olursa yaşadığı, yoksa öldüğü anlaşılır. Ayrıca nabzına da bakılır. Ölüm haberi çabuk duyulur, derler. Yakın çevrelerine ya telefon edilerek, haberci gönderilerek ya da camiden duyuruda bulunulur.

- **Öldüğü anlaşılır anlaşılmaz çenesi çekilir ve bağlanır. Gözleri açıksa kapatılır.** Elleri yanlara getirilir, ayak başparmak uçları bir iplikle bağlanır. Gözü açık ölmüşse bir beklediği var düşüncesiyle ve gözü arkada kalmasın duygusuyla elle sıvazlanarak kapatılır. Temiz bir yatağa alınır, buna 'rahat döşegi' denilir. Ölen kişinin üzerindeki giysiler yırtılarak çıkarılır. Bu giysilere ölünün soykası da denildiği olur. Yatakta sağ yanı kibleye gelecek biçimde bırakılan ölünün üzerine çarşaf serilir. Bazen karnının üzerine, şişmemesi için bir bıçak veya makas konulur. Yatağın etrafında halka biçiminde oturularak beklenir.
- Yakınları tarafından kefen hazırlanır. Kara kazanda su ısıtılır. Ölü evinin pencereleri açılarak havalandırılır. Bu arada ölenin giysileri, yatak ve yorganı bir kadın tarafından yıkanır. Bu kadına birkaç kalıp sabun verilir. Akşam gün batımına yakın zamanda cenaze defnedilmez. İnanişaya göre, gün batımından sonra yer mühürlüdür, kimseyi kabul etmez inancı hakimdir. Ertesi sabah defnedilir. Bu beklemenin bir amacı da uzaktaki yakınlarının gelmesi içindir.
- **Erkek cenazesini erkekler, kadın cenazesini kadınlar yıkar.** Abdesti aldırılır. Yıkama işi "Teneşir" denilen bir tahta kerevet üzerinde yapılır. Ölen kişi nişanlı veya yeni gelin ise yanma gelinliğinin konulduğu, saçının ardına kına yakıldığı da olur. Saçları örülür veya boynuna dolanır. Kefenlenen cenaze çam veya kavak ağacından yapılmış kapaklı tabuta veya "Salaca" denen dört kollu tabuta konur. Ölen kadın ise tabutun üzerine yazması atılır. Erkek ise giysisi çoğu zaman konulmaz, üzerine bir örtü atılır. 3-4 aylık çocuklar bir kişinin kolları arasında mezara

götürülür. Yıkama işlemi bittikten sonra bazı yörelerde kazan ters çevrilir. Gece orada ılık yakılır.

- **Cenaze yıkandıktan sonra bekletilmeden mezara götürülme işlemi başlar.** Kadının mezarı göğüs hizası yüksekliği kadar, erkek mezarı göbek hizası yüksekliği kadar derinlikte eşilir. Eşilen mezarda başkasına ait kemik çıkmışsa bunlar bir köşeye toplanır. Bazı yörelerde âdet gereği mezara madeni para atılır. (Böylece inanişâ göre o yer alınmış sayılır) Cenaze namazı kılındıktan sonra mezara indirilir. Mezar, oradakiler tarafından hızlı bir şekilde toprak atılarak kapatılır. Kapatma işlemi bittikten sonra üzerine su dökülür. Bu inaniş bazı yörelerde sorgusunun ve sualinin çabuk ve kolay verilmesi içindir. Mezarın yanında gün batımından sonra ateş yakmak geleneği yaygındır. Bunun amacı yabani hayvanlar tarafından cenazeye zarar gelmemesi içindir.

Mezar Sonrası Yapılan İşlemler:

- **Mezar dönüşü cenaze evine gelinir ve Kur'an okutulur.** Kadınlar tarafından ağıtlar yakılır. Yaygın bir gelenek olarak, ölen kimse kadın ise sağlığında komşularından ödünç bir şeyler almıştır ve hakkı geçmesin düşüncesinden hareketle kadınlara sabun, iplik gibi şeyler dağıtılır.
- **Daha önceleri mezar dönüşü cenaze çıkan ev tarafından bir yemek verme âdeti vardı. Bazı köylerde bu, bugün de devam etmektedir.** Ölü evinde üç gün ile yedi gün arası yemek yapılmaz, komşular tarafından getirilir. Ölü sahipleri, ikinci günün sabahı mezarı ziyaret ederler.
- **Ölü çıkan eve komşu, tanıdık, akraba gelerek başsağlığı diler. Cenaze çıkan evin erkekleri en az bir hafta sakal traşı olmazlar.** Kadınlar ise alınlarını siyah veya beyaz bir yazma ile bağlarlar. Ölümün üçüncü ya da yedinci günü ölü evi yemek yaparak mevlüd okutur. Helva dağıtılır ve yemeğe köyün tamamı katılır. Üçüncü gün ile kırkinci günü arası hatim indirilir. İnanişâ

göre elliikinci günde et kemikten ayrılır. Bu günün akşamı Kur'an okutulduğu görülür.

- **Ölümden sonra gelen Ramazan ve Kurban Bayramı ölen kişinin "İlk Yas Bayramı"dır.** Köylerde bayramlaşma ilk önce bu evlere ve hasta olanlara gidilerek yapılır. İlk yas bayramında mezara gidilerek şeker, leblebi gibi yiyecekler dağıtılır.

ÖLÜ-ÖLÜM-MEZARLIKLA İLGİLİ İNANIŞLAR

- 1- Mezarlık, parmakla işaret edilerek gösterilmez, unutulurak gösterildiğinde parmak ısırılır.
- 2- Gece sakız çiğneyene "Ölü eti çiğniyorsun" diye müdahale edilir.
- 3- Mezardaki ölünün canına batar düşüncesiyle gece şiş ile çorap örülmez.
- 4- Mezar ziyaretinde ağlayıp kendini kaybedenlerin başı üzerine toprak serpilir.

NOT: Metinler web ortamından derlenerek oluşturulmuştur.